

Oponentní posudek diplomové bakalářské práce (FFUK – ÚGS, Švédská studia)

NATÁLIE ČERNÁ

Helga, Gregorius a jejich proměna: Redefinování vedlejších postav v adaptacích Bengta Ohlssona

Helga, Gregorius and their transformation: Redefinition of the supporting characters in Bengt Ohlssons adaptations

Diplomantka se ve své bakalářské práci věnuje mimořádně zajímavému fenoménu současné švédské literatury. Jde o pozornost, jakou svým tématem, filosofií a zpracováním vyvolal a stále vyvolává dnes již sto dvacet let starý román *Doktor Glas* od Hjalmara Söderberga. Toto tenké dílo napsané formou deníkových zápisků a často označované za nejlepší švédský román všech dob rozpoutalo v době svého vzniku příkrou debatu nad myšlenkou, zda je možné zavraždit fyzicky odporného starého člověka, pastora, který zneužívá slova bible a svého respektovaného úřadu k prosazení vlastních požitků na úkor svobody a vůle krásné křehké dívky, kterou tím připravuje o možnost prožít opravdovou lásku.

Doktor Glas i v současnosti inspiroval hned několik spisovatelů k úvahám, parafrázím, replikám či adaptacím, které se vyslovují k tématu původního díla (Bengt Ohlsson, *Gregorius*, 2004, Kerstin Ekman, *Mordets praktik*, 2011, Helena Sigandel, *Dosan. Helga Gregorius berättelse*, 2013, Bengt Ohlsson, *Helga*, 2024). Zaměřují se na citění, postoje, charakter a vývoj vedlejších, v případě Kerstin Ekmanové zcela smyšlených postav, a nabízejí kontrastní pohled k tomu, jak jej v deníkových zápiscích podává doktor Glas. V případě obou adaptací Bengta Ohlssona jde o reinterpretaci kanonického díla změnou vypravěčské perspektivy, tedy poskytnutím hlasu dříve nevyslyšené vedlejší postavě. Čtenář pak vnímá protagonistu citlivěji a s větším porozuměním, otázkou však zůstává, nakolik se Ohlssonovy adaptace vypořádaly i s filozofickými úvahami, které jsou vlastním námětem *Doktora Glase*. Tedy zda změnou úhlu pohledu protagonisty na danou životní situaci, mezilidské vztahy a manželství adaptace přispívá k debatě o tématu hypotextu.

Ohlsson ve svých adaptacích redefinuje dvě vedlejší, nicméně klíčové postavy: oběť vraždy, pastora Gregoria, a křehkou, nešťastnou dívku Helgu, která měla být vraždou manžela vysvobozena. Analýzu proměny vedlejší postavy na protagonistu příběhu diplomantka postavila na teorii intertextuality a adaptace.

Předložená diplomová práce je metodologicky dobře pojatá. Teoretická část, která tvoří celou polovinu bakalářské práce, je zpracovaná obsírně a podána srozumitelně a věcně. V logické posloupnosti představuje kořeny a vývoj teorie intertextuality a adaptace, vysvětluje použitou terminologii a postup, který pro svou komparativní analýzu zvolila. Trochu překvapivě ale věnuje neúměrně velký prostor citaci příkladů z převodu literárního díla na film a problémům z toho plynoucích, které pouze dokreslují obraz

J/H

současných intermedialních teorií a pro tuto bakalářskou práci nemají adekvátní opodstatnění. Vysvětlení, že v sekundární literatuře jsou právě tyto převody zpracovány nejpodrobněji, není příliš relevantní.

Před vlastní komparativní analýzou je stručně představen děj i téma výchozího textu a obou adaptací. Ani jedna ze zkoumaných adaptací není přeložena do češtiny. Celkem mají zhruba 800 stran textu, což na úrovni bakalářského studia považují při tak citlivé a drobnohledné práci za obdivuhodný výkon.

Okruhy zkoumání proměny/vývoje postav jsou definovány opodstatněně. U pastora Gregoria v návaznosti na původní dílo je zdůrazňována víra a vedle toho jeho tělesná schránka, nemoci, sexualita.

Komparativním čtením diplomová práce zkoumá, nakolik pastorova postava v hlavní roli získává na komplexitě a nakolik dostává tím, že mu byl „dán hlas“ promluvit sám o sobě, sympatičtější, lidštější rysy. Čtenář pak může jeho násilnické chování a svévolné zneužívání moci posuzovat na základě nových faktů sám.

V této souvislosti mám dotaz. Na str. 33 se v bakalářské práci konstatuje: „Celkově tedy vidíme, že obraz Gregoria z hlediska sexuality a vztahu k ženám prochází v adaptacích výraznou proměnou.“ O tom ale srovnání adaptací s výchozím textem nepřesvědčuje: „*Doktor Glas* jej staví do pozice násilníka a zosobnění odpudivé moci, zatímco *Gregorius* se pokouší tuto negativní perspektivu zjemnit a dodat postavě určitou psychologickou hloubku – byť výsledkem je spíše ambivalence mezi racionálními zdůvodněními a nekontrolovatelným pudem. V *Helze* se však tento posun ztrácí a *Gregorius* se znovu objevuje jen jako traumatizující síla v životě své ženy, v podstatě zbavený jakékoli lidskosti.“

Lze zmiňovaný posun skutečně nazvat výraznou proměnou?

V úplném závěru románu *Helga*, který působí jako rámeček obou Ohlssonových adaptací, kdy se protagonistka poprvé setkává se starožitníkem, najdeme důležitou informaci, která pastora staví do překvapivě pozitivního světla, a možná poskytuje i *Helze* směr k hlubšímu poznání sama sebe? *Helga* zde použije stejnou větu „jsem předurčena k tomu, aby se po mně šlapalo“, jakou se sama staví do pasivní role v *Söderbergově* románu, a teprve po starožitníkově vyprávění je schopna se zamyslet nad tím, co do té chvíle odmítala přijmout.

V případě *Helgy* jde v Ohlssonově adaptaci nejen o redefinici původní vedlejší postavy, ale vlastně o úplně novou postavu, jakou by *Helga* případně mohla v dospělosti a stáří být. Jak vnímáte *Helžin* charakter: O čem svědčí její deník a následné „falšování“ zápisků? Jakým způsobem se stává aktivní hybatelkou děje? O čem může vypovídat její vztah k *Hermíně*?

A ještě jedna těžká otázka na závěr: *Doktor Glas* je především kniha s jistým filozofickým či ideologickým poselstvím. Sám autor ji nazval „tankebok“. Odráží se tento rys nějakým způsobem v adaptacích? Čím přispívá román *Helga* k novému čtení *Doktora Glase* z hlediska jeho poselství?

Bakalářskou práci *Natálie Černé* doporučuji k obhajobě a vzhledem k výše uvedeným připomínkám navrhuji známku velmi dobře.

PhDr. Dagmar Hartlová, skandinavistka

